

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejše ljudi. Mladi in socialno bolje stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojavnosti debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitve trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFILxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojavnosti debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno bolje stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFILlXDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojavnosti debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejše ljudi. Mladi in socialno bolje stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL

(osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krvi. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojavnosti debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno bolje stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFILxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgou¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFILxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojavnosti debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejše ljudi. Mladi in socialno bolje stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji The Lancet Diabetes and Endocrinology pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgou¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno boljše stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

PREDLOG ZAKONA ZA OBDAVČITEV BREZALKOHOLNIH PIJAČ Z VSEBNOSTJO SLADKORJA OZIROMA SLADIL (osnutek)

1. Ocena stanja in razlogi za spremembe zakona

Uživanje sladkorja danes predstavlja razmeroma velik problem, saj povzroča čezmerno telesno težo in s tem povezane bolezni. Veliko zaužitega sladkorja je zaznati predvsem med mladimi, kar še povečuje nevarnost debelosti v odraslem obdobju.

Če želimo poznati nevarnosti uživanja prevelike količine sladkorja, moramo poznati delovanje človeškega prebavnega sistema. Za zdravje ni pomembno samo koliko jemo (število zaužitih kalorij), temveč tudi kakšne vrste hrane jemo in kako jemo.

Človek mora za normalno delovanje v telo vnesti zadostno količino vode, beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, mineralov in vitaminov. Glavni vir energije za telo so ogljikovi hidrati. Ogljikovi hidrati se delijo na enostavne, med katere sodita npr. saharoza in fruktoza (sadni sladkor) in sestavljene (namizni sladkor, škrob). Ogljikovi hidrati se v telesu razgradijo na manjše enote, imenovane glukoza (krvni sladkor), ki jo telo ali porabi kot energijo ali pa jo shrani kot glikogen v jetrih in mišicah. Z dvigom glukoze v krvi, se začne tvoriti inzulin. Inzulin je hormon, ki ga proizvaja trebušna slinavka. Je zelo pomemben hormon, saj uravnava nivo sladkorja (glukoze) v krvi. Ko je stopnja glukoze v krvi visoka in ga telo ne porabi za energijo, ga inzulin »pomete« v celice, kjer ga skladišči v obliki maščobe. Inzulin je torej hormon, ki prepreči glukozo, da bi se pretirano povišala na način, da glukozo spreminja v maščobo.

Nasprotno deluje hormon glukagon, ki preprečuje prenizko stopnjo glukoze v krv. Ko je v krvi premalo glukoze, hormon glukagon sproži razgradnjo glikogena (skladiščena glukoza v jetrih) v glukozo. V roku 24 ur se zaloga glikogena v jetrih počrpa in če je v krvi še vedno stopnja glukoze prenizka, hormon glukagon spodbudi spremembo

beljakovin (nahaja s v mišicah), v glukozo. Temu pravimo glukoneogeneza in lahko nastopi v času stradanja ali pretirane telesne vadbe. Nadalje glukagon začne tudi z razgradnjo maščobe v glukozo. Na ta način dvigne raven krvnega sladkorja na normalo.

Kaj torej pri ljudeh povzroča debelost oziroma previsoko telesno težo? V preteklosti so bili prepričani, da je glavni krivec debelosti maščoba, ki je hkrati tudi glavni krivec za srčno žilna obolenja. Zato so uvrstili maščobo med nezdrava živila, ki se mu moramo izogibati. Nova spoznanja ugotavljajo, da obstaja več vrst maščobnih kislin in da so nekatere ključne za ohranjanje zdravja, preprečevanje srčno žilnih bolezni in zmanjševanje krvnega pritiska ter slabega holesterola (npr. omega 3 kisline, konjugirana linolna kislina in alfa lipoična kislina). Hkrati pa maščobe ne moremo zaužiti v velikih količinah, saj so zelo nasitne in hitro sporočijo možganom, naj prenehamo jesti.

Strokovnjaki tudi niso pričakovali, da se bo ob zmanjšanju uživanja maščob zelo povečal vnos ogljikovih hidratov, zlasti enostavnih ogljikovih hidratov. Le ti namreč dajo okus sladkega. Mednje sodijo sladkor, med, javorjev sirup, sladkorni sirup, rastlinski sokovi, marmelade, želeji, sladkarije kot so bomboni, čokolade, biskviti, torte, sladoled, pudingi, tudi žitarice s sladkorjem, jajčne kreme, sadni jogurti, iztisnjeno sadje, večina konzervirane hrane in seveda tudi sadni in drugi sladki sokovi. Uživanje enostavnih ogljikovih hidratov oz. sladkorjev povzroči visoko količino inzulina v krvi. Pravimo, da gre za živila, ki imajo visok glikemični indeks. Če torej povežemo: živila z visokim glikemičnim indeksom dvignejo raven inzulina v krvi zelo hitro, le-ta pa v telesu deluje na tri načine:

1. Pretvarja glukozo v maščobo
2. Preprečuje razgradnjo glikogena in trigliceridov (maščobe)
3. Aktivira encime, ki še dodatno pospešijo odstranjevanje trigliceridov iz krvnega obtoka (kjer bi jih telo porabilo kot energijo) in pospešijo njihovo nalaganje v maščobne celice.

Posledica učinkov je kopičenje maščobe v telesu, zaradi katere pride do debelosti.

Med kritična živila, po katerih posegajo mladi, so sladki sokovi, med katere sodijo tudi sadni sokovi.

Sadni sokovi kot ekvivalent sadju?

Marsikdo še vedno verjame, da so sadni sokovi enako zdravi kot sadje, saj vsebujejo za telo dragocene vitamine. Trditev pa ne drži popolnoma! Že res, da sadni sokovi vsebujejo vitamine, vendar pa ti sokovi, poleg fruktoze oziroma naravnega sladkorja, ki ga vsebuje sadje, vsebujejo še dodatni industrijsko pridelani sladkor. Fruktoza sodi med enostavne ogljikove hidrate z visokim glikemičnim indeksom in posledično dvigom inzulina v krvi. Za razliko od sadja sadni sokovi tudi ne vsebujejo vlaknin. Vlaknine oziroma balastne snovi so del rastlinskih živil, ki jih naše telo ne more prebaviti, zato nimajo kalorične vrednosti. Kljub temu imajo v prehrani pomembno vlogo, saj pomagajo pri prebavi (skrajšajo čas prehoda hrane skozi prebavila, kar varuje črevesje), uživanje hrane z več vlakninami pa tudi hitreje da občutek sitosti, zmanjša energijski vnos hrane ter povzroči manjši dvig krvnega sladkorja.

Prepričanje, da so sadni sokovi (četudi naravni) enakovredni sadju je torej napačno. To lahko preizkusimo tudi na način, da poskusimo spiti sok stisnjenih pomaranč, drugič pa pojejmo isto število enako velikih pomaranč. Opazili bomo, da bomo pri jedi pomaranč hitreje občutili sitost, kakor pri pitju pomarančnega soka. Sadni sokovi imajo torej enako energijsko gostoto in vrednost sladkorja kot druge sladke pijače, kot so gazirane pijače. »Tako na primer 250 mililitrov jabolčnega soka običajno vsebuje 110 kalorij in 26 gramov sladkorja, 250 mililitrov kokakole pa 105 kalorij in 26,5 grama sladkorja,« v reviji *The Lancet Diabetes and Endocrinology* pojasnjujeta profesor Naveed Sattar in dr. Jason Gill, oba z Inštituta za kardiovaskularne in medicinske vede univerze v Glasgowu¹. Potrošnike opozarjata, da ne bi smeli popiti več kot 150 mililitrov tovrstne pijače na dan. Nadalje je znanstven poskus pokazal, da je pitje pol litra grozdnega soka na dan v treh mesecih, čeprav ima visoko vsebnost antioksidantov, dejansko povečalo inzulinsko rezistenco in obseg pasu pri odraslih s čezmerno telesno težo. Tako se je, v nasprotju s splošnim mnenjem javnosti in številnih zdravstvenih delavcev, pokazalo, da pitje sadnih

¹ Fruit juice – just another sugary drink?, University of Glasgow.
Dostopno na: http://www.gla.ac.uk/news/headline_306830_en.html

sokov ni ravno zdravo. Sadni sokovi tako niso ekvivalent sadju, temveč so zavajajoči, saj zaradi manjšega občutka sitosti v telo vnesemo veliko preveč sladkorja kot bi ga smeli. Biolog dr. Hans-Peter Kubis in sodelavci so v raziskavi² o vplivu uživanja sadnih pijač na presnovo prišli do enakih odkritij. Ugotovili so, da že manjša uporaba sladkih gaziranih pijač (dve na teden) – upočasni presnovo človeka do te mere, da se kilogrami začnejo vidno nalagati in se povečajo možnosti za srčno-žilne bolezni, visok krvni tlak in bolezni jeter. Prepričan je, da sladkor v tekočini bolj škodi telesu kot sladkor v hrani in lahko povzroči tudi odvisnost, zato je potrebno o tem osveščati prebivalstvo in povišati davke na sladke pijače. Odvisnost od sladkorja precej lažje razvijejo otroci, zato se morajo uživanju tovrstnih pijač izogibati. Utekočinjen sladkor v obliki pijač z dodanim sladkorjem in pijač s sladili je bolj škodljiv kot sladkor v trdni obliki, saj spodbuja željo po sladki hrani. Sladke gazirane pijače so povezane tudi z zmanjšanjem kostne gostote in posledično zlomi kosti, zaradi vsebnosti kislin vplivajo na erozijo zobne površine in so povezane s povečanim tveganjem za zobno gnilobo. Dolgoročno in pogosto uživanje sadnih sokov pa lahko povečajo tveganje za nastanek številnih drugih presnovnih bolezni, kot so dislipidemija oz. motnja v presnovi krvnih maščob: znižana vrednost koristnega holesterola in zvišana vrednost trigliceridov.

Sladke pijače in mladoletniki

Slovenski osnovnošolci in srednješolci po raziskavah sodeč zaužijejo vse več sladkarij in sladkih pijač, petnajstletniki so po pogostosti pitja sladkih pijač celo na prvem mestu v Evropi in ZDA. Prof. dr. Nataša Fidler Mis, nutricionistka s Pediatrične klinike v Ljubljani, pojasnjuje, da vsaka dodatna pijača z dodanim sladkorjem, ki jo otroci zaužijejo na dan, povečuje njihovo tveganje za čezmerno telesno težo in debelost za kar 60 odstotkov.

Veliko otrok pije sladke pijače vsak dan, v nacionalni reprezentativni študiji, kjer so preučevali prehranjevalne navade slovenskih 15- in 16- letnikov, so ugotovili, da fanti

² *Adaptive metabolic response to 4 weeks of sugar-sweetened beverage consumption in healthy, lightly active individuals and chronic high glucose availability in primary human myotubes.* Avtorji: Sartor F., Jackson MJ, Squillace C, Shepherd A, Moore JP, Ayer DE, Kubis HP (European Journal of Nutrition, 2013 Apr;52(3):937-48.). Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22733000>

popijejo 683 ml pijač z dodanim sladkorjem ter 114 ml soka na dan, dekleta pa 715 ml ter 102 ml soka. Vnos pijač z dodanim sladkorjem je bil višji kot uživanje mleka in mlečnih izdelkov skupaj.

Na mednarodni lestvici se slovenski mladostniki uvrščajo v sam vrh mednarodne lestvice ko gre za pogostost uživanja sladkanih pijač.³ Kar 37% jih pogosto uživa sladkane pijače, 25% pa sladkarije. Najbolj zaskrbljujoče je stanje med 15 letniki: ti se uvrščajo na prvo mesto v Evropi po količini popitih pijač z dodanim sladkorjem. In sicer kar 49% dečkov in 39% deklic starih 15 let vsakodnevno uživa sladke pijače. S starostjo pogosta uporaba obeh nezdravih živil narašča. Sladkane pijače pogosteje uživajo fantje kot dekleta. V preteklem desetletju smo pri dekletih zabeležili upad tistih, ki sledijo priporočilom o uživanju sladkarij.

Na tem mestu ni odveč omeniti, da debelost med otroki in mladostniki v Sloveniji narašča; v letu 2012 je bilo v Sloveniji prekomerno prehranjenih 27% dečkov in skoraj 24% deklic starih od šest do devetnajst let. Podatki raziskav kažejo, da so sedemletniki med bolj ogroženimi zaradi debelosti, med državami Evropske Unije.⁴ Eden od vzrokov debelosti je vsekakor pretirano uživanje sladkanih pijač in sladkarij (poleg nizke stopnje telesne dejavnosti).

Ukrepi na nacionalni ravni

Država ima na voljo številne učinkovite ukrepe in pristope, s katerimi lahko uspešno krepiti zdravje in rešuje obstoječe probleme na področju vedenj, povezanih z zdravjem³. Ti so omejitev trženja nezdrave hrane in pijače otrokom in mladostnikom, s posebno zaščito pred trženjem v šolskem okolju, ohranitev in izboljšanje sistema organizirane šolske prehrane, razumljivo označevanje izdelkov z visoko vsebnostjo sladkorjev. Poleg naštetih, se zavzemamo za obdavčitev sladkih pijač.

³ Z zdravjem povezana vedenja mladostnikov v Sloveniji - izzivi in odgovori, izhodišča za načrtovanje politik. Avtorice: Helena Koprivnikar, Andreja Drev, dr. Helena Jeriček Klanšček, mag. Maja Bajt. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana 2012.

⁴ Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji, Gradivo za Odbor DZ RS za zdravstvo. Avtorica: dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, dr. med., Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije. Ljubljana, junij 2013. Dostopno na: <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>

Ukrepi na EU ravni

Evropa je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo⁵, namen katere je spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti. Nezdrava prehrana in pomanjkanje telesne dejavnosti sta glavna vzroka za pojav bolezni in prezgodnje smrti v Evropi. Naraščanje pojava debelosti v Evropi je največja skrb javnega zdravstva. Po ocenah naj bi debelost predstavljala kar do 7% stroškov zdravstvene oskrbe. Točnih podatkov za vse države EU ni na voljo, vendar študije nakazujejo na visoke gospodarske stroške zaradi prekomerne debelosti.

Spopadanje s prekomerno težo je zato pomembno z vidika znižanja stroškov javnega zdravstva, kakor tudi zniževanje dolgoročnih stroškov zdravstvenih služb in omogočanje državljanom produktivno življenje v starostno dobo.

Zelena knjiga predlaga tudi dobro informiranje potrošnikov o izbiri njihove prehrane. Jasni podatki o hranilni vrednosti hrane in pijače, naj bi skupaj z ustrezno izobrazbo potrošnika, predstavljalo temelje informirane izbire hrane.

V letu 2013 je Vlada Republike Slovenije že pripravila osnutek predloga Zakona o davku na sladkor in sladila v brezalkoholnih pijačah. Ker se zavedamo, da je debelost velik povzročitelj bolezni, podpiramo predlog zakona za obdavčitev sladkih pijač. Kdor bolj zdravo je in živi, razbremenjuje tudi javni zdravstveni sistem.

⁵ Zelena knjiga, »Spodbujanje zdrave prehrane in telesne dejavnosti: evropska razsežnost za preprečevanje prekomerne teže, debelosti in kroničnih bolezni«, Komisija evropskih skupnosti.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/nutrition_gp_sl.pdf

2. Cilji, načela in poglavitne rešitve predloga

2.1. Cilji

Poglavitni cilj predloga zakona je varovanje zdravja državljanov Republike Slovenije z vidika zmanjševanja uživanja brezalkoholnih pijač, ki vsebujejo sladkor in sladila. Predlog zakona obdavčuje brezalkoholne pijače v višini 1€ na 1 kg sladkorja. Ob doslednem izvajanju zakona pričakujemo 11% zmanjšanje porabe brezalkoholnih sladkih pijač na letni ravni.

2.2. Poglavitne rešitve

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih. Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar bi dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, pozitivno vplivalo na splošno mnenje o davku in bi delno omililo negativni prizvok.

Cilj je obdavčitev sadnih, zelenjavnih sokov, gazirane pijače, praškov in tablet za pripravo pijač, energijske pijače, piva z nizko vsebnostjo alkohola, ki niso podvržena trošarinam, vode z dodanimi sladkorji in sladili, sirupi in druge brezalkoholne pijače, ki vsebujejo sladkor in sladila.

Obdavčene ne bodo vode in gazirane vode, ki ne vsebujejo sladkorja, sladil ali arom.

Dodatne rešitve in vplivi zakona so:

- **Izobraževanje potrošnikov**

Ljudi je treba izobraziti, da so takšne pijače škodljive in da jih je treba uživati zmerno. Zelena knjiga sledi ciljem, da je izboljšanje vedenja o odnosu prehranjevanja in zdravja, vnosu in porabe energije, o prehrani, ki zmanjšuje tveganje za kronične bolezni in o zdravi izbiri prehrane, predpogoj za uspeh v prehranjevalni politiki. Jasna in dosledna sporočila moramo razširjati na nacionalni ravni.

- **Poudarek na mladostnikih**

Navajanje otrok in mladostnikov na zdrav način prehranjevanja ima velik vpliv na njihovo zdravje v odrasli dobi. Ključno okolje za spodbujanje zdravja so šole, ki morajo s spodbujanjem zdrave prehrane in telesne aktivnosti skrbeti za zdrav razvoj otrok. Šole morajo poskrbeti, da bo šolska prehrana obogatena z zdravimi živili, ki vsebujejo čim manj sladkorja, sladil in arom, ki pripomorejo k prekomerni teži. Na tej ravni bi bilo treba razmisliti o primernih ukrepih.

2.3. Morebitni negativni vplivi zakona/nevarnosti

Ker je izbira živil odvisna od osebnih lastnosti pa tudi od ekonomskih dejavnikov (prihodek, izobrazba, družbeni položaj), obstaja nevarnost, da bo davek najbolj prizadel socialno šibkejši ljudi. Mladi in socialno bolje stoječi, pa bodo še naprej uživali sladke pijače v enaki meri.

Druga nevarnost ob uvedbi davka je, da bi obdavčena živila bi začeli kupovati v drugih, sosednjih državah. (glej primer Danske)

3. Ocena finančnih posledic predloga zakona za državni proračun in druga javna sredstva

Predlog vlade iz lanskega leta je ocenjeval, da bi uvedba davka na brezalkoholne pijače v višini 1 € na 1 kg sladkorja, letno lahko prinesla okoli 16 mio evrov davka. Ob uvedbi davka je pričakovati, da se bo količina porabe brezalkoholnih pijač v Sloveniji zmanjšala, zato se ob pričakovanem zmanjšanju za 11% pričakuje letno okoli 14 mio evrov prihodkov.

4. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

Na ravni Evropske unije še nimamo enotnih zakonodajnih smernic na tem področju, vendar veliko držav članic je podobne zakone že sprejelo. V nadaljevanju je opis posledic uvedbe različnih davkov.

Danska

Danska je bila prva država na svetu, ki je uvedla davek na maščobe in sicer v višini 2,15 €/kg nasičenih maščob. Oblasti so tako želeli zmanjšati porabo maščob in potrošnike opozarjati na nevarnost prekomernega uživanja. Davek zajema vse izdelke, ki vsebujejo nasičene maščobe. Danci so se ob uvedbi davka začeli spopadati z nepričakovanimi težavami. Davek je namreč prinesel veliko administracije, saj je zakon določal, da mora vsak proizvajalec predložiti deklaracijo o vsebnosti nasičenih maščob v izdelku. Zato so se po dveh letih odločili, da davek ukinejo.

Davek na brezalkoholne pijače je Danska sprejela že leta 1930, vendar so ga zaradi domnevne izgube delovnih mest in padca gospodarske rasti postopoma ukinili 1. januarja letos⁶. Problem, s katerim se je Danska soočala je bil, da je veliko ljudi začelo kupovati izdelke v sosednji Nemčiji in na Švedskem, kar je postopoma pripeljalo do izgube delovnih mest.

⁶ Denmark abolishes excise duty on Soft Drinks, Union of European Soft Drinks Associations.
Dostopno na: <http://www.unesda.org/blog/denmark-abolishes-excise-duty-soft-drinks>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 85 x 85

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Madžarska

Madžarska se spopada s problemom debelosti, kot ena izmed držav v Evropi z najvišjim odstotkom ljudi s prekomerno težo. In sicer kar 28,5% celotne populacije je prekomerno težkih. Zato je septembra 2011 pričel veljati zakon, ki obdavčuje brezalkoholne pijače z dodanim sladkorjem, energijske pijače in embalirane prigrizke z visoko vsebnostjo soli, sladkorja in arom. Vlada je iz tega naslova samo v prvi polovici leta zbrala 42 milijonov USD. Velik del sredstev so namenili povišanju plač zdravstvenega osebja.⁷

Zakon obdavčuje brezalkoholne pijače, ki vsebujejo več kot 8 g/100 ml sladkorja, energijske pijače, ki vsebujejo kofein (več kot 15 mg/100 ml) in taurin (več kot 1 mg/100 ml). Davku so podvrženi tudi embalirani prigrizki in sladice, ki vsebujejo več kot 25 g/100 g dodanega sladkorja in čokolade, ki vsebujejo več kot 40 g/100 g dodanega sladkorja. Vnaprej pripravljene prigrizke, ki vsebujejo več kot 1 g/100 g soli, brezalkoholno pivo z dodanim sladkorjem, več kot 5 g /100 ml ter marmelade, ki vsebujejo več kot 35 g/100 g sladkorja.

Višina davka se giblje med 0,02 €/l do 0,86 €/l za sladke pijače. V letu 2014 imajo v načrtu davek povišati.⁸

Francija

Januarja 2012 je Francija sprejela zakon o obdavčitvi vseh pijač z dodanim sladkorjem ali sladili. Višina davka znaša 7,15 € na hektoliter, kar znaša približno 0,024 € na stekleničko oz. pločevinko sladke pijače. Višina davka na energijske pijače znaša 0,50 €/l.

Francija pričakuje, da bodo iz naslova davka na letni ravni državno blagajno napolnili z dodatnimi 280 milijoni €. Od tega naj bi se v blagajno steklo 250 milijonov € iz naslova sladkorja in 40 milijonov € zaradi obdavčitve pijač z dodanimi sladili.

Polovica zbranih sredstev je Francija namenila sistemu zdravstvenega zavarovanja, za pomoč preprečevanja debelosti, drugo polovico za pomoč kmetijski industriji. Raziskave

⁷ Follow Hungary's lead on junk-food taxes. Avtor: Derrick Z. Jackson. Objavljeno na: The Boston Globe. Dostopno na: <http://www.bostonglobe.com/opinion/2013/12/28/hungary-leads-massachusetts-junk-food-taxes/0FhdSNsxIB6oLNFllLxDM/story.html>

⁸ Energy drinks war. Avtorja: Dr Bálint Halász in Dr Bettina Kövecses. Objavljeno na: Lexology. Dostopno na: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ba461636-3391-41e3-8755-3af3d4e793b3>

so pokazale, da se je poraba sladkih pijač v letu 2012 zmanjšala za 0,03 % in v letu 2013 za 0,15 %.⁹

Francija je oktobra lani sprejela nov davek za energijske pijače in sicer davek znaša 1 EUR na liter za pijače, ki vsebujejo vsaj 0,22 gramov kofeina na liter ali 0,3 gramov taurina.

Norveška

Trenutno norveški davek na brezalkoholne pijače, ki vsebujejo dodan sladkor ali sladila znaša 2,81 NOK/l (0,34 €/l) , 17,12 NOK/l (2,10 €/l) za koncentrate sirupa, 17,92 NOK/kg (2,20 €/kg) čokolade in 6,94 NOK/kg (0,85€/kg) sladkorja. Raziskave so pokazale, da se je uživanje brezalkoholnih sladkih pijač v letih 2001 – 2008 zmanjšalo.

Hrvaška

Hrvaška je tovrstni davek uzakonila že leta 2002, vendar je leta 2013 sprožila zaključne postopke za uvedbo dodatnega davka na kavo in sladke pijače. Predlog zakona vsebuje poseben davek na kavo in brezalkoholne sladke pijače, prav tako na vode z dodatki sladkorja in sladili. Zakon ne bo obdavčil naravnih sokov (sadnih in zelenjavnih), vode brez dodatkov in brezalkoholnih, nesladkanih mlečnih pijač. Finančno ministrstvo tako načrtuje, da si z novim davkom lahko obetajo dodatnih 28,5 milijona € priliva.

Združene države Amerike

Države v ZDA so obdavčile brezalkoholne pijače, kot sredstvo za dvig prihodkov in sicer kar 38 zveznih držav trenutno obdavčuje pijače v razponu 1-7% (davek se giblje med 1,225% v zvezni državi Missouri do 7% v Indiani, Missisippiju, New Jeresyu in Rhode Isladu).

Raziskave so pokazale, da ima v povprečju 5% davek prenizko moč, da bi celovito vplival na zmanjševanje debelosti med prebivalci.

O tovrstnih fiskalnih ukrepih razmišljajo tudi druge države Evropske Unije, na primer Italija, Romunija in Velika Britanija.

⁹ France backs taxes on soft drinks. Objavljeno na Reuters.com.

Dostopno na: <http://www.reuters.com/article/2011/10/21/france-drinks-idUSL5E7LL3Z520111021>

Nacionalna mreža NVO
s področja javnega zdravja 25 x 25

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

4. Besedilo in obrazložitev predlaganih sprememb in členov predloga zakona (v pripravi)

Nacionalna mreža NVO 25x25 podpira predlagano uvedbo davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil.

Ker se zavedamo, da bi uvedba davka v državno blagajno prineslo veliko dodatnih prihodkov, zasledujemo mnenje, da se naj del sredstev steka v namene zdravljenja in preventivne aktivnosti. **Del dajatev na sladke pijače se naj uporabi za sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih.** Sredstva, ki se bodo stekala v proračun države, se naj delno namenijo pomoči zdravstvu, ki bo s posebnimi programi ozaveščala ljudi o nevarnosti prekomernega uživanja sladkorja in sladil. Na ta način bomo lahko celovito reševali problem debelosti ljudi, saj ga bomo zajezili deloma že v kali.

Zaradi trenutne gospodarske krize se zavedamo, da bo uvedba davka požela veliko nezadovoljstva med ljudmi, vendar dejstvo, da bi se del denarja stekal v zdravstvene namene, bi pozitivno vplival na splošno mnenje o davku in bi delno omilil negativni prizvok.

Predlagamo dopolnitev 2. člena zakona:

»Prihodki od davka na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil (v nadaljnjem besedilu: davek) pripadajo proračunu Republike Slovenije. (*_%) prihodkov se bo stekalo v proračun Ministrstva za zdravje Republike Slovenije, za namensko sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.«

* Pustimo prazno, da država sama določi %

In s tem spremembo obrazložitve »K 2. členu«

Ker se s tem zakonom uvaja nova davčna oblika, je treba z zakonom določiti tudi blagajno javnega financiranja, kateri pripadajo prihodki od davka. Predlagano je, da prihodki pripadajo državnemu proračunu. Prihodki so del proračuna Ministrstva za zdravje RS, njihova namembnost je vnaprej določena in sicer sofinanciranje preventivnih programov za preprečevanje debelosti pri otrocih in mladostnikih in za ozaveščanje prebivalstva o nevarnostih prekomernega uživanja sladkorja in sladil.

5. Priloga

Predlog zakona o davku na brezalkoholne pijače z vsebnostjo sladkorja oziroma sladil, Ministrstvo za finance Republike Slovenije.

Pripravila:

Projektna pisarna Nacionalne mreže NVO 25x25 za javno zdravje.

Projekt »Mreža NVO 25x25« delno financira Evropska unija in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostne usmeritve: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga

Nosilec projekta:

Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije